

Kde je člověku líp?

RADIM KOPÁČ

Osobně byla v Praze předložena na veletrhu Svět knihy. Smála se, hýřila barvami, střílela od boku ostré glosy, nabitě feministickou a postkoloniální kritikou. Její knihy jsou tu k máni ale už delší čas: jak románové práce, tak esejistika. Jak rozlučka se zemřelým otcem, tak soubor dvanácti povídek. Ta rozlučka vyšla pod názvem *Zápisky o smutku loni*; ty povídky, shrnuté pod hlavičku *Co ti svírá hrdlo*, vycházejí právě teď. Chimamanda Ngozi Adichieová. Ročník 1977, původem z Nigérie, dneska pendulující mezi svým prvním a druhým domovem, Spojenými státy americkými, kam odešla za studii v sedmadvadesátém roce.

... nechal mě projít

Ty povídky vznikaly paralelně s jejími slavnými romány: *Purpurový ibišek* (2003), *Půl žlutého slunce* (2006), *Amerikána* (2013); některé možná dřív, některé možná později. Každopádně společný jmenovatel je jasný napříč časem: vztahové, kulturní a sociální napětí mezi Afrikou a Amerikou; rozdíl mezi Nigérií, která setřásla brutální britskou nadvládu teprve v roce 1960, a Spojenými státy americkými, které si odjakživa užívají nálepku „země svobody“. U Adichieové je

ten pohled ale jiný, možná rovnou převrácený. V Nigérii je sice chudoba, státem otrása násilí a korupce, nevybíravé nábožensko-etnické přestřelky, ale přesto jsou tamější obyvatelé profilováni v autorčině psaní daleko víc lidsky, je v nich víc původního, přírodního, magického – než civilizovaného, umělého, převedeného do formátu člověka kapitalistického, přežraného konzumem, pasivního, trpného. A rezonuje tady v příjemné míře i ta ženská hrdost, síla. Hlavně pokud jde o vztahy ke konkrétním mužům.

Když se žena, deponovaná svým manželem „za odměnu“ právě do Ameriky, přetékající bohatstvím a štěstím, dozví, že on si za jejími zády natáhl v Nigérii domů nějakou milku, rozhodne se jednat: popadne potomky a má se k okamžitému návratu pod africkou střechu. Je ultimativní, neslavitelná; minimálně v posledních dvou větách povídky: „Dobře ví, že už není co probírat. Je rozhodnuto.“ Podobně v kauze „zprostředkovaného sňatku“, děšivého reliktu s pachutí středověku. Jakmile se „zprostředkovaná“ manželka dozví, jak je to s jejím dohozeným partnerem v reálu, jak se v Americe děšivě přetvařuje, zapírá svou nigerijskou identitu, jak se křečovitě, otrocky stylizuje, aby nevyčníval, aby byl navenek jeden z nich – pustí ho obra-

tem k vodě: „Druhý den večer jsem přešla chodbu a zazvonila. Otevřel mi, ustoupil stranou a nechal mě projít.“

Boje a pózy

V druhém plánu se toho ale propisuje do jednotlivých textů daleko víc: ať osobnějšího, nebo obecnějšího. V první zařazené povídce chodí rodina za svým zabásnutým synkem, členem pouličního gangu. Synek je frajer, borec a king – než v něm začne samospádem jakýsi obrodný vnitřní pohyb. Ve věznicích je sice oblíbenec číslo jedna, má nejrůznější výhody a nežije se mu vůbec zle, ale když si všim-

ne, jak ohavně zacházejí vězňatelé s jedním starcem, zavlčeným za mříže bůhvíproč, ozve se, a dost hlasitě. Natolik, že vyfasuje surovou nakládačku. Tím přirozeně stoupne, vyroste, a nejen v očích poníženo, ale taky v očích své mladší sestry, která to celé s jistým nadšením vypravuje.

V obecnějším rozvrhu pak povídkami prosvítají moderní nigerijské dějiny: od vyhlášení nezávislosti přes občanskou válku na sklonku šedesátých let po šílené diktátorské kejkle Saniho Abachy. A dojde i na kulturu, na spisovatele, ovšem z celé Afriky, nikoli jen na hvězdy nigerijské literatury, jako jsou Wole Soyinka, Ben Okri, Chinua Achebe – nebo Ken Saro-Wiwa, kterého nechal Abacha v pětadvadesátém popravít, protože nešel na ruku těm správným mocenským zájmům. Obrázek afrického spisovatelstva, sezvaného na nějaký sjezd, je ovšem v podání Chimamandy Ngozi Adichieové tristní: samá přetlačovaná, samé tahanice, prostě trapné pozici boje a sošné pózy – jako v kterékoliv jiné literatuře na světě. Liší se jenom kulisy. To platí vlastně i pro autorku, v jádře dynamickou realistku, místy lehce psychologizující, jindy napojenou na nějaký ten lokální mýtus, vypravěčskou tradici, a ještě jindy pak frčící na té úvodem zmíněné vlně feminismu a postkolonialismu.

Výsledkem je ale na každý pád literatura. Solidní, suverénní psaní, kde se v příběhové lince střídají informace s kritikou a jistou mírou zábavnosti. Texty sice vyšly původně na stránkách časopisů, revuí, sborníků na téma. Takže aktualita. Jenže knižní soubor, v originálu z roku 2009, vykazuje jasnou životnost.

Shrňme to: zaprvé styl vyprávění, přirozeně plynoucí řeč (daná i skvělým překladem Petra Štádlera); zadruhé ty ideologické akcenty, využití pořad ještě v dobré míře, vždycky ve prospěch textu; a zatřetí diference mezi starým a novým, mezi tehdy a teď, mezi nigerijskou a americkou realitou i mentalitou, mezi posvátným a světským. Spojené státy jsou tady nakonec sen naruby: místo, které se zdálok tváří jako ráj, je ve skutečnosti spíš maketa, přetvářka. To, „co ti svírá hrdlo“. Prostě deziluze, zklamání, zoufalství. Nigérie zas falíruje jinak: jakkoli ji občas prosvětlí rajský paprsek, většinou je tamější realita krutá a nehostinná. Takže kde je člověku líp? A čtenáři?

Chimamanda Ngozi Adichieová: Co ti svírá hrdlo

Překlad: Petr Štádler
Host, Brno 2023, 248 stran

.....
Autor je literární a výtvarný kritik

